

סנהדרין פז פורים תשפ"ה

משה שווערד

זמן סעודת פורים בפורים שחל בע"ש

בשחרית משום כבוד שבת. ובמ"ב (סק"י) דהיינו קודם²⁹ חצות היום לכתחילה, וכיד אפרים בשם מהרי"ל כתב להחזיר קודם תחילת שעה עשירית (והיינו בשעות זמניות). וכדיעבד, אם נתאחר עד לאחר שעה עשירית ועדיין לא אכל סעודת פורים, יאכל³⁰ אף לאחר שעה עשירית, אבל יאכל בה רק מעט לחם, כדי שיוכל לאכול סעודת ליל שבת לתיאבון. ואם ירצה³¹ יוכל להתפלל מנחה ואח"כ יטול ידיו ויאכל סעודת פורים ולאחר³² פלג המנחה (ולכל המאוחר – מספר דקות סמוך לשקיעת החמה) יפסיק³³ לאכול ולשתות ויקבל עליו שבת, יפרוס מפה על הפת שעל השלחן, יקדש על כוס יין (ואם כבר בירך על היין, לא יברך שוב בעת הקידוש). ויאכל שוב³⁴ לכל הפחות כזית פת בלא ברכת המוציא. ואם יאכל כזית פת גם אחרי צה"כ

שהיה מנהגם של כמה גדולים וצדיקים ואמרו שיש בריבוי הסעודה בליל ט"ו ענין וסוד גדול. ודע, כי אף שלא נהגו לעשות עיקר הסעודה בשחרית וכדברי המ"ב (סק"ת בשם תה"ד) שעסוקים במשלוח מנות, מ"מ עפ"י קבלה²⁶ צריכה להיות סעודת פורים בשחרית דווקא, לכן נכון²⁷ למי שהיכולת והזמן בידו להרבות גם בסעודת שחרית בבשר²⁸ ויין ונרות דולקות ולכוון לצאת בה ג"כ ידי חובת סעודת פורים.

ועיין לעיל סי' תרצ"ד אות א' שכתבנו אם מותר לאכול לפני קיום מצוות משלוח מנות ומת"ל.

סעודת פורים כשחל בערב שב"ק

ו. שם: וכשחל פורים ביום שישי יעשו הסעודה

תרפ"ח אות ט"ז. 26. א"ר בשם של"ה הק' מוכא בפמ"ג א"א סק"ה "המשובח מי שעושה סעודה בשחרית" וסיים הפמ"ג וכן אני נוהג, ובכח"ח סק"ג בשם סידור הרש"ש "ליזהר ולהזדרז לעשות הסעודה אחר תפלת שחרית לכמה טעמים" וכו' עיי"ש עפ"י הסוד. 27. בליקוטי מהרי"ח בשם ס' כסא רחמים שכן נהג הגר"א ז"ע וכן נהג רבו בעל ייטב לב וצ"ל מסיגוט ואף כי מדינא די בסעודה אחת בפורים כדלקמן מ"ב סקט"ו, מ"מ נכון לישב שוב בסעודה לפנות ערב כדלעיל הערה 25, וכ"ה בלקט יושר מנהגי בעל תרה"ד ומשמרת שלום שם. (28) אמנם באור"ח – ספינקא סק"ד מביא בשם ס' יפה ללב "דמנהגם לאכול ליל י"ד ובוקר י"ד אחר תפלת שחרית מאכלי חלב וגבינה מפני התורה שנמשלה בו והורר קבלה בימי אושורוש וביצה מבושלת כבליל פסח דביקש המן לקעקע ביצתן של ישראל והוא לשון ביעא דבעי רחמי ופרקינן, וכל הלבבות דורש ה'. 29. ובערה"ש סי' רמ"ט סעי' ז' שיתחילו בסעודה קודם חצות, ומשמע דאם התחילו קודם חצות, מותר להמשיך אף לאחר חצות, אמנם מוסיף שם בערה"ש דראוי שלא ימלאו כריסם ויניחו מקום לכבוד שבת. 30. כמבואר ברמ"א סי' תקכ"ט סעי' א' ומ"ב שם סק"ה, וע"ע

טעם משלוח מנות

תרומות סימן קיא הד"ש

שאלה: בני אדם השולחים לחביריהם כפורים חלוקים וסרינים וכו', יוצאים ידי משלוח מנות או לא?

תשובה: יראה דאין יוצאים בהן, דנראה טעם דמשלוח מנות הוא כדי שיהא לכל אחד די וספק לקיים הסעודה כדינא. כדמשמע בגמ' פ"ק (מגילה ז, ב) דאביי בר אבין ורב חנינא בר אבין הוו מחלפים סעודותיהו בהדדי ונפקי בהכי משלוח מנות. אלמא דטעמא משום סעודה היא. ותו נראה דלא אשכחן בשום מקום דמיקרי מנות אלא מידי דמיכלי או דמשתי. וכן דקדק הרמב"ם בלשוננו שכתב וחייב לשלוח שתי מנות של בשר או שתי מיני תבשיל או שתי מיני דאוכלים, ונראה דשתיים בכלל אכילה. ובמתנות לאביונים כתב מעות או מיני מאכלים. אלמא דגבי משלוח מנות סבר דווקא מידי דמיכלי.

מנות אחר פרק ט הל"ו

והר"ר יהודה בן שושן ז"ל כתב, ומשלוח מנות איש לרעהו כמו שהיה עניינם כאיש אחד להקהל כל אחד עם חברו, היפך איש צר ואויב לשון רמיה האומר עם אחד מפורד ומפורד... עוד הוסיפו הפרושים על בני שושן ומשלוח מנות וגו' כי זה רומז כי הם באגודה אחת ובאהבה ואחות ורעות, היפך מה שאמר הצורך מפורד ומפורד.

מאכלי סעודת פורים

מנהגי אכילה בפורים ז. שם: י"א שיש לאכול מאכל זרעונים בפורים זכר לזרעונים שאכל דניאל וחביריו בפורים. ובמ"ב (סקי"א) דאוכלים זאת כלילה הראשונה. ויש³⁷ אומרים שלא דווקא כלילה אלא ה"ה בסעודת היום. ונוהגין לאכול תבשיל של בשר המכוסה מכל צדדיו בבצק (קרעפלי"ך) וכן נוהגין גם בעיר"כ ובהושע"ר, והטעם³⁸ משום שכיו"ט אין שמחה אלא בכשר, והימים הנ"ל שהם ימים טובים רק באיתכסיא, שהם מותרים בעשיית מלאכה, לכן מכסים גם הבשר. עוד נוהגין לאכול מיני מאפה שיש להם גי' קרנות, לרמז³⁹ את דברי המדרש "כיון שראה המן שלשה אבות מיד ניתש כוחו, וכתיב וכל קרני רשעים אגדע זו המן תרוממנה קרנות צדיק זה מרדכי".	יש⁴⁰ הנוהגין לאכול כליל פורים ובשחרית מאכלי חלב שהור קבלה בימי אחשוורוש, והתורה נמשלה לחלב כדכתיב דבש וחלב תחת לשונך.
---	---

אות תשמ"ד וליקוטי מהרי"ח עיר"כ ועוד, ועיי"ש ערך טעם בשם זרע קודש כי בשר רומז לדין ובצק שהוא לבן רומז לרחמים ומכסים הדין ברחמים בימים אלו, ופורים כיוה"כ. 39. טעמי המנהגים בשם ס' מטעמים.

שו"ע אורח חיים סימן תכט

(א) שואלים בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום: הגה ומנהג לקנות חטים לחלקן לעניים לצורך פסח...

משנה ברורה סימן תכט

(א) שואלין בהלכות פסח וכו' - שהרי משה עומד בפסח ראשון ומזהירן על כל הלכות פסח שני

(ב) שלשים יום - ומתחילין מיום הפורים עצמו. ועכשיו נוהגין לדרוש בשבת הגדול ...

פורים שמח!!!

ממשפחת שווערד

דבריהם או שאינו מקיים מצות שלהם עובר על עשה ועל ל"ת היה חומר גדול בהם ולא היו ראויים לקולות הללו עכ"ל. ועיין בקרית ספר (והובאו דבריו בלח"מ שם) שתירץ וז"ל ואומר אני שאין כוונת הרב ז"ל שהעושה הדבר שאיסורו מדרכנן שיהיה עובר על עשה דעל פי התורה אשר ירוך ועל לאו דלא תסור, אלא בעשה הוא להודות ולהאמין על מה שיגזרו ויתקנו שהוא חייב לעשותו, וכמו שכתב (פ"א מהל' ממרים ה"א) וכל המאמין במשה רבינו ובתורתו חייב לסמוך מעשה הדת עליהם ולישען עליהן, וכן הלאו הוא שלא לחלוק עליהן במה שיורו אפילו בגזרות, וכמו שכתב כל מי שאינו עושה כהוראתן עובר בלא תעשה שנאמר לא תסור מכל הדבר וגו' שרוצה לומר כל מי שאינו עושה כהוראתן אלא שחולק על עיקר הוראתן, וכמו שכתב אחר כך מצות עשה לשמוע להם והעובר על כל אחת מהן עובר בלא תעשה וכו', שנראה שהמצוה היא השמועה שהיא ההוראה וההוראה, והלאו הוא מה שהוא הפך זה שאינו מורה לדבריהם וחולק עליהם, וזה נקרא עובר בענין זה על לאו זה, אבל מי שעובר על דבר שהוא מדרכנן להנאתו או לתועלתו או לתאבון בין בשוגג בין במזיד הרי הוא עובר על דברי חכמים והוא פורץ גדר ישכנו נחש ואינו עובר על לאו ועשה, שאם הוא עובר הרי כל דברי חכמים הם כדברי תורה ממש וכמו שהקשה עליו הרמב"ן ז"ל, וכו', אבל לא יהיה עובר על לאו ועשה זה כי אם בהיותו חולק ומכחיש עיקר הדבר שדרשו או שלמדו או שגזרו שאינו אמת אצלו, ואם מורה לעשות כדבריו יהיה זקן ממרא עכ"ל. ומבואר מדברי הקרי"ס דהרמב"ם סובר דהעובר על איסור דרבנן עובר בלאו דלא תסור רק באופן שממרה וחולק על הסמכות של החכמים להורות הוראתם, ואילו אם עבר להנאתו ולתועלתו אינו עובר בלאו דלא תסור. ויש לומר דמשו"ה דקדק הרמב"ם בלשונו וכתב (פ"א מהל' ממרים ה"א) "כל מי שאינו עושה כהוראתן אלא שחולק על עיקר הוראתן וכו' עובר בל"ת", ולא כתב ד"מי שאינו עושה כתקנתם וגזירותיהם עובר בלא תעשה". וי"ל דהביאור בזה הוא דהלאו דלא תסור

ונראה דיש להוסיף ביאור בזה, דעיקר החיוב דזקן ממרא אינו מפאת מעשה העבירה שנעשה מחמת הוראתו, אלא יסוד חיובו הוא מפאת ההמראה כנגד חכמי הסנהדרין, דהנה עיין ברמב"ם (פ"א מהלכות ממרים ה"ב) שכתב וז"ל כל מי שאינו עושה כהוראתן עובר בלא תעשה שנאמר לא תסור מכל הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל, ואין לוקין על לאו זה מפני שניתן לאזהרת מיתת בית דין, שכל חכם שמורה על דבריהם מיתתו בחנק שנאמר והאיש אשר יעשה בזדון וגו', אחד דברים שלמדו אותן מפי השמועה והם תורה שבעל פה, ואחד דברים שלמדו מפי דעתם באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן ונראה בעיניהם שדבר זה כך הוא, ואחד דברים שעשאו סייג לתורה ולפי מה שהשעה צריכה והן הגזרות והתקנות והמנהגות, כל אחד ואחד מאלו השלושה דברים מצות עשה לשמוע להן, והעובר על כל אחד מהן עובר בלא תעשה עכ"ל. ומבואר דהרמב"ם סובר דיש מצוה עשה ול"ת מה"ת לשמוע לתקנות וגזירות ומנהגים שמדרכנן. והקשה עליו הרמב"ן (השגות הרמב"ן לספ"מ שורש א') וז"ל שדברי סופרים חלוקים הם בכל דיניהם מדברי תורה להקל באלו ולהחמיר באלו, ואם היה העובר על

היינו משום ההמראה שחולק על הוראת הסנהדרין וסמכותם להורות ומורה לאחרים שלא לשמוע להוראת הסנהדרין, ולא משום שעבר על תקנתם ועבר על עבירה מדרכנן, וכדיאר הקרית ספר. ונראה דמשו"ה אם המרה על ב"ד הגדול בדבר שענינו כרת הרי הוא מתחייב משום זקן ממרא, ולא בעינן שיעשה עבירת כרת בפועל.

2. מרגליות הים

פס' וקמת ועלית נקטו ואחד על לשכת הגזית, ונראה שמלת "על" מושכת מלה שניה וצ"ל "על פתח" לשכת הגזית, וזהו כמנהגם להורות בשער וע' תנחומא פ' ויקהל ח' תרעתיים שהיו יושבים בלשכת הגזית, וראה יומא כ"ה א לשכת הגזית כמין בסילקי גדולה היתה, הרי שלא בין כותלי הלשכה ישבו רק במקום מפולש ורחב וע' בספרי דבי רב מהגר"ד פארוו פ' קרח ובציווי שם.

ט. ואחר יושב בלשכת הגזית, המעיין בתכנית ביהמ"ק שבמס' מדות יתפלא איך הכילה לשכה קטנה זו מקום לשבעים ואחד כסאות של חברי הב"ד בחצי גורן עגולה, וגם מקום לסופרי הדיינים. השואל עם הב"ד שבעירו, הסנהדריא של שבטו ופלוס וסנהדריות שבפתח הר הבית ושבפתח העזרה שעלו כולם לב"ד הגדול כשהוצרכו לחתוך הלכה שנעלמה מהם, אמנם בספרי שפטים י"ז ח

3. תוספות יום טוב מסכת סנהדרין פרק יא משנה ב

כך דרשתי וכו' כך לימדתי וכו'. אין להוכיח מהכפל דחיד במחלוקת מפי השמועה וחדא במחלוקת בדבר שבסברא. שהרי בגמרא דמסקינן דבשניהם נעשה זקן ממרא לא הוכיחו כן מכפל הלשון. אלא יש לפרש דל' [1] דרשה כלומר לרבים בבית המדרש. ול' לימוד לתלמידיו שמשמשינן לפניו בביתו. [2] א"נ מדרש משמעות דורשין ולימוד מהמדות שהתורה נדרשת בהן. ובערך דרישת המשמעות נקראו לימוד. והראשון נראה לי עיקר:

4. מרגליות הים

יא. חזר לעירו כו' ואם הורה לעשות חייב, במאירי (ע' שיט) כ' יראה שאין נעשה זקן ממרא עד שיחלוק עם כל השבעים ואחד, אבל אם היה ביניהם מי שהסכים עמו אינו נהרג וכן כתבו חכמי הדורות לפנינו, ויש להסביר עפ"א במשנה דריש הוריות הורי ב"ד וידע אחד מהן שטעו כו' והלך ועשה על פיהן הרי זה חייב, הרי שאם אחד מהם יודע שטעו אסור לו לשמוע להם ואיך זה נחייב את הזקן הממרא יותר מחבר הב"ד עצמו, ואם שנצטוונו ללכת אחר הרוב אבל עכ"פ אינו נהרג רק כשכל חברי הב"ד כולם חולקים על דעת הממרא וכמו בפר העלם דבר שצריכים הוראת כולם ע' הוריות ד' ע"ב רמב"ם הל' שגגות פ"ג ה"א.

יג. ובוה יאירו לנו דברי המאירי הנזכרים שאין נעשה זקן ממרא עד שיחלוק עם כל השבעים ואחד אבל אם היה ביניהם מי שהסכים עמו אינו נהרג וכן כתבו חכמי הדורות לפנינו, והן הם דברי הראב"ד בפירושו לעדיות שם שכתב בטעם המשנה למה מזכירין דברי היחיד בין המרובים הואיל ואין הלכה אלא כדברי המרובין שאם יראה ב"ד את דברי היחיד ויסמוך עליו, שאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבריו עד שיהיה גדול ממנו בחכמה ובמניין, היינו שאם לא מצא הב"ד האחרון דברי יחיד מהראשונים שחלק בזמנו על הרוב שהכריע לא היו האחרונים יכולים לדחות דברי הראשונים מדעת עצמן לפי שאין ב"ד יכול לבטל כו', אלא מכיון שמצאו היחיד מן הראשונים שהיה חולק עמם היה להם במה לתלות וזה טעם משנתנו עכ"ל ובכן כל עוד שיש אחד מחברי הב"ד הגדול שדעתו לא כדעת הרוב יש עוד אפשריות שיבא ב"ד אחר וכל השבעים חברי הב"ד האחרון יקבלו דעת אותו יחיד, ואז יהיה בידם לבטל דברי הב"ד הקדום שחתכו הלכה במנין של ס"ט דיעות ועכשיו שבעים הם המכריעים שלא כדעתם, ואיך נוציא עכשיו את החכם הממרא להריגה כל עוד שיש אפשריות שתהיה בזה הלכה כמותו, אבל אם כל השבעים בחדא שיטתא קיימו הרי הכרעתם תורה שלימה שיתר משבעים הן לא יכולים להמנות לב"ד הגדול ואי אפשר שתתבטל הכרעתם ואז נידון הזקן ממרא בכל חומר הדין.

5. מרגליות הים

טו. אינו חייב עד שיורו לעשות. ע' צפנת פענח תגינא (דווינסק תר"ץ) הל' ע"ז פ"ג ה"ג (ח' סע"ב) שהעיר דלק' פ"ח ב נקטו עד שיעשה כהוראתו או עד שיורה לאחרים ויעשו כהוראתו חזינן דבלא מעשה אינו חייב, ואף דבכ"מ קי"ל דהוראה הוי בגדר מעשה ע' כתובות

6. שערים מצויינים בהלכה

בגליוני הש"ס להגרי"ע שכתב, אם דין זקן ממרא נוהג בזה"ז, והביא דהרי"ף במס' ע"ז (סופ"ב) הביא מירושלמי שם (פ"ב ה"ח) א"ל שמואל לרב אכול משחא ואי לא כתיבנא עליך זקן ממרא כו', וציין ג"כ לתשו' הרא"ש (כלל כא-ט) שכתב בזה"ל, וגם ידונו אותו למות כדין זקן ממרא. ותמוה שלא העיר הגרי"ע מכל מה שהבאנו. ובפשטות נראה דכוונת הירושלמי דאע"פ שאין דין זקן ממרא בזה"ז, מ"מ אפשר לקרות למי שעובר על דברי הב"ד בשם זקן ממרא, וכמבואר בחינוך (שם) דבדין זקן ממרא נכלל ב' ענינים, א) הממרה על פי ב"ד הגדול בלשכת הגזית, וזה אין נוגע בזה"ז, ב) הממרה דברי חכמינו הקדמונים וגדולינו בחכמת התורה ושופטינו שבדורנו, וזה נוגע בכל מקום ובכל זמן. ומש"כ הרא"ש (שם) וגם ידונו אותו למות כדין זקן ממרא, צ"ל שכוונתו בתורת הוראת שעה או להגזמה. ועי' בתשו' חיים

שם ע"ב משנה זקן ממרא עפ"י ב"ד. פרש"י לעיל (פד:). שמסרב על פי בית דין הגדול שבלשכת הגזית. ומדברי רש"י אלו מוכח בהדיא דאין דין זקן ממרא נוהג בזה"ז, כיון שאין לנו ב"ד הגדול בלשכת הגזית. וכן מבואר מחוס' לעיל (יד: ד"ה מלמד). וכן משמע מדברי הרמב"ם (ממרים פ"ג ה"ח) דדין זה נוהג רק כשיש ב"ד בלשכת הגזית והמרה על פיהם, ואם הב"ד הגדול יצאו מלשכת הגזית והמרה על פיהם אינו עובר [ובתוס' במס' ע"ז (ח: ד"ה מלמד) כתבו דה"ה אם היו בהר הבית חוץ מלשכת הגזית, וכן מבואר בכסף משנה (שם ה"ה) עי"ש]. וכ"כ החינוך (מצוה תצו) ונוהגת מצוה זו לענין זקן ממרא בזמן הבית. אך ראיתי

7. תוספות מסכת סנהדרין דף פז עמוד א ד"ה שבית המקדש

שבית המקדש גבוה - לאו מכל א"י דאיכא עין עיטם דמידלי מיניה כדאמר באיזהו מקומן (זבחים דף נד:) סבור למבנייה בעין עיטם דמידלי אי נמי כותלי בהמ"ק גבוה מעין עיטם שגובהן ק' אמה.

8. מהרש"א על קידושין דף טו/א

בהמ"ק גבוה מכל א"י וא"י מכל וכו'. שהעולם הוא כתפות ומקום בהמ"ק הוא מרכז עולם וכן א"י ולכך אמרו בא"י כיון דהוא מקום הממוצע אורו מזוג ומחכים ויותר מקום המקדש שע"כ היו שם בלשכת הגזית חכמי סנהדרין וק"ל:

9. שו"ת חתם סופר חלק יו"ד תשובה רלד

ומ"ש חסד לאברהם בנהר י"ג שם במעלת צפת נגד כל ערי א"י, היינו חוץ מירושלים, וחלילה להעלות על הדעת שקדושת שום עיר יותר מירושלים, ... ואיך יציור שצפת הוא גבוה מירושלים ואוירה טוב מירושלים כמ"ש בספר חס"ל הנ"ל, וקרא כתיב [דברים י"ז ח'] וקמת ועלית אל המקום, ופירש"י מכאן שגבוה בהמ"ק מכל א"י. ובח' תורה שלי בארתי שלכאורה יפלא לאמור מכאן שגבוה, מה לשון מכאן נחזי אנו, והוא דבר הנראה לעין ונמדד בקנה. ועוד שהאמת אינו כן, והוא מבואר לבקי קצת במפת העולם. ועוד רש"י פ' כן בפסוק [תהלים קל"ג ג'] כטל חרמון שיורד על הררי ציון, שחרמון גבוה. והנה העולם עגול ככדור, ובדבר כדורי לא שייך גבוה ונמוך, ובכל מקום שעומד שם רואה שמים שעל ראשו גבוהים וסמוך לאופק נמוכים ככיפה, והבא ממקום האופק נדמה לו כעולה מתחתית עומק בור, ולא שייך גבוה ונמוך. אך נחזי אנו אם

יהיה לפנינו כדור עגול ואנו מכירים בו נקודה אחת שממנה שתיית הכדור ההוא ונתרחב משם והתפשט ונעשה עגול כמות שהוא, וכל הפיות אליו פונים וממנו יונקים יניקת חיותם, והוא המרכז האמתי של הכדור. ואז בלי ספק מכל צד שפונים אליו נקרא עליה, לא עליה במעלה וגדולת המקום לבד אלא עליה ממש כמי שעומד במקומו ורואה האופק שסביביו ירוד ועמוק, וכן בהיפך כיון שכל הפיות אליו פונים א"כ הכל עמוק ממנו ועולים אליו כיון שהעולם כדורי, והיינו דאמרינן בספרי הנ"ל וקמת ועלית. וקשה לו ומאי פסקא הלא אפשר שהזקן ממרא וב"ד יושבים בהר חרמון שמשם יורדים לירושלים ולא עולים אלא מכאן שבהמ"ק גבוה מכל א"י. שהוא משתינו של עולם מתחלת יצירה והוא מרכז ונקודה האמצעית שבכדור, וא"כ כל הבאים לשם עולים ולא יורדים כנלע"ד. מ"מ א"א לומר כן על מקום אחר או על צפת, ויעקב אבינו ע"ה אמר זה שער השמים, ואין ב' שערים:

10. מהר"ל חדושי אגדות על קידושין דף סט/א

ארץ ישראל גבוה מכל הארצות וב"ה גבוה מכל א"י. וזוה כי א"י קדושה מכל הארצות, וב"ה קדוש מכל א"י. ודבר שהוא קדוש עליון הוא והחמרי הוא שפל. לכך אף אם תאמר כי כל הארץ הוא ככדור והכדור הוא שווה בכל צד, מתיחס אל א"י הגובה דהיינו שיש להניח ראש הכדור א"י עד שתהיה א"י בגובה, אע"ג שכל כדור יכול להניח הראש בכל מקום מן הכדור, מ"מ יש להניח ראש הכדור א"י מפני מדריגת קדושתה שהוא מתעלה על שאר הארץ. ומפני זה יאמר כאשר הולך אל ארץ ישראל שהוא עולה, ויותר נקרא עליה כאשר הולך לב"ה, שכל דברים אשר אין להם קדושה נקרא שפלים והקדושים נקרא גבוהים, ולפיכך ראוי שיניח ראש הכדור מן הארץ א"י למעלת הארץ וקדושתה (יש), כאשר יניח ראש הכדור ארץ [ישראל], א"כ א"י הוא בגובה ודבר זה בהנחה בלבד וזה מבואר:

11. ספר עינים למשפט

✓ והנה רבים תמהים על מאמר זה שבמציאות אין א"י גבוה מכל הארצות וכמו"כ ירושלים ובמהמ"ק כידוע לכל, ואף הרדב"ז (ח"ב סי' תרלט) נשאל ע"ז, ובת"ח"ס י"ד סימן רלד) מישב זה וכדבריו נרמזו בחי' מהרש"א, ולפ"ד שהכונה במובנו הרוחני והמעלתי ובכלל אינו מורגש במציאות וע' המקנה (קדושין שם), ולפי המבואר בגמ' (זבחים נד ובכ"ד) לא יתכן לומר כן ע"ש. /ומ"מ דברי היש"ש יש ליישב דכיון שבנדרים הלך אחר לשון בג"א והרי אומרים לעלות לא"י ולירושלים וכן 'וקמת ועלית' וכן להפך יהא מאיזה טעם שהוא וא"ש, אך מדברי היש"ש לא משמע כן ועצם ישוב זה דוחק וכמו שהקשה בזה גם המקנה, והרדב"ז השיב שאמנם צריך שיהיה גבוה אבל מפני שערו ערו עד היסוד בה מתוך שנאה וגם מפני למצוא יסוד הבית כדי לבנות עליהם, וכדי שלא יהיה גבוה ממקום שלהם כו' גם ירושלים נחרבה כמה פעמים ומפולת הבתים נעשה תל וכו' ובנו עליה וכו' וע"ש, אך כ"ז שפיר בקשר למ"ש בהמ"ק גבוה, אבל לא למ"ש על ירושלים וא"י.

אך ביותר יבוסס ויבואר עפ"י מ"ש בשטמ"ק (ב"ב עה:) בשם הרא"ם על מש"ש שעתיד הקב"ה להגביה את ירושלים שלש פרסאות למעלה שנא' וראמה וישבה תחתיה כתחתיה מה תחתיה תלתי פרסה וכו', והרשב"ם מפרש וכו' ברגמ"ה שהיתה ארכה ג' פרסה, אבל הרא"ם כתב בגובה 'ומה ירושלים קמייתא היתה גבוה על כל העולם כולו ג' פרסאות אף בתרייתא גבוהה על קמייתא וכו' עכ"ל, וכעין שאמרו 'ארץ צבי כתיב' בכל הצדדים, ולפ"ז הנפ"מ לגבי נדר הוא בעבר ובעתיד, או גם בהווה אבל אמנם מפני המציאות בעבר ובעתיד.

12. חדושי הר"ן על סנהדרין דף פז/א --- עיין שם באריכות

13. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף פז/א

כדתנן הן העידו שמעברים את השנה כל אדר שהיו אומרים עד הפורים דאי להאי גיסא קא שרי חמץ בפסח ואי להאי גיסא קא שרי חמץ בפסח

14. תוספות מסכת סנהדרין דף פז עמוד א ד"ה דאי להאי

דאי להאי גיסא קא שרי חמץ בפסח - תימה הא מ"ד עד הפורים מודה דאם עברוה אחר הפורים מעוברת דדוקא בניסן הוא דאמר בפרק קמא (דף יב: ושם) זה ניסן ואין אחר ניסן אבל מאן דאמר עד הפורים מדרבנן בעלמא הוא דאסור

כדמפרש בפרק קמא דר"ה (דף ז: ושם) **מ"ט דמ"ד עד הפורים כיון דאמר מר שואלין בהלכות הפסח**

קודם הפסח ל' יום אתי לזלזולי בחמץ וכיון דאם עברוה כ"ע מודו דמעוברת לא קא שרי חמץ בפסח.

15. מרגליות הים

ו. ובתו"ח כ' וא"ת אי אמרי אינהו דאין מעברין אחר פורים זקן ממרא היכי מצי למיעבר וכי בדידיה תליא מילתא והא סנהדרין ונשיא הם דמעברין את השנה וי"ל דמשכחת לה כגון שנתנו לו סנהדרין ונשיא רשות לעבר כמ"ש הרמב"ם בפ"ה מהל' קה"ת. והגרמ"ד כ' בכלי חמדה פ' בא (פ"ב ע"ד) דהכא מיירי שהב"ד הגדול שבלשכת הגזית נתן רשות לב"ד לעבר את השנה והתעצלו ולא עברוה עד לאחר פורים ועכשיו פליגי הזקן ממרא והב"ד שהב"ד ס"ל דאין מעברין אלא עד הפורים א"כ נהי דבדיעבד מעוברת מ"מ הכא כיון דלכתחילה אסור הרי הוי שינוי בשליחות וממילא לא מהני העיבור דהא הוי בלא רשות בב"ד הגדול, והזקן ממרא אומר שגם לכתחילה מעברין כל אדר א"כ שפיר הוי ברשות הב"ד הגדול והוי עיבור מעליא, ומעתה אם הב"ד הגדול אומרים שאינה מעוברת היינו לפי שאין מעברין אלא עד הפורים א"כ ממילא מה שעיברו היה שלא ברשות ולכן הם מקדשין עכשיו ניסן, אמנם הזקן ממרא סובר שאין יכולים לחזור ולקדש ניסן כיון שנתנו רשות לעבר והם לא שינו בשליחות שס"ל דרשות היה בידם לעבר גם אחרי פורים א"כ חולק על קידוש הב"ד הגדול שאמרו שהחודש הוא ניסן ובכך הרי הוא מתיר חמץ בפסח כיון דלפי הדין מהני קידוש הב"ד הגדול והחודש הזה הוא ניסן.

ה. דאי להאי גיסא שרי חמץ בפסח כו'. באמ"צ הצ"ע הא אמרינן בר"ה כ"ה א אתם אפי' מוידין אתם אפי' שוגגין כו' ושם במשנה בין בזמנם בין שלא בזמנם אין לי מועדות אלא אלו כו' וא"כ אי הוי הזקן ממרא ראש הב"ד של קידוש החודש ועשה כדעתו הא אמרינן אתם אפי' מוטעין או מוידין וא"כ הלוא לא שרי חמץ בפסח דהפסח הוא באותו יום שקבע כו', ואפשר אי אתרמי כמעשה דחנניה בן אחי ר' יהושע דבברכות ס"ג א, ובערל"נ כ' עפ"מ ש' החוס' בראש השנה כ"א א דלא שייך אתם אפי' שוגגין וכו' רק לענין קביעת החודש ולא לענין עיבור השנה כו', וכ"כ בס' ערוגת הבושם מ"א ב"ר צוריאלי (מכת"י בירושלם תרצ"ט) ע' רע"א ועמ"כ לעיל י"ט רע"ב אות א.

16. תוספות מסכת סנהדרין דף פז עמוד א ד"ה ורשב"ל אומר

ורשב"ל אומר עשירי כאחד עשר - וא"ת ולרשב"ל אי אמר זקן ממרא כרבי יוחנן אמאי מיחייב הרי מחמיר הוא ואין כאן דבר שזדונו כרת וי"ל דמשכחת לה אי נגעה בככר של תרומה וקידש בו את האשה דאי טמא הוא אין בו שוה פרוטה דלא חזי אלא להסקה ואינה מקודשת ואי טהור הוא יש בו שוה פרוטה דחזי לאכילה ומקודשת.

17. שערים מצויינים בהלכה

ר"י אומר עשירי כתשיעי, ורשב"ל אומר עשירי כאחד עשר. פרש"י דאי איפלוג זקן ממרא ורבנן בהלכות אחד עשר כדאיפלוג ר"ל ור"י הוי דבר שזדונו כרת. והקשו התוס' לרשב"ל אי אמר זקן ממרא כר"י אמאי מיחייב, הרי מחמיר הוא, ואין כאן דבר שזדונו כרת, ותיצרו דמשכחת בנגעה אשה זו [נדפליגי בה ר"י ור"ל] בככר של תרומה, וקידש בו את האשה, דאי טמא הוא אין בו שוה פרוטה דלא חזי אלא להסקה, ואינה מקודשת, ואם טהור הוא יש בו שוה פרוטה דהרי חזי לאכילה ומקודשת. מבואר מזה דחומרא של האי זקן ממרא שמחמיר כר"י ומטמא הככר, א"כ אין קידושי קידושין, ונמצא אשת איש מותרת לשוק, ונמצא חומרו קולו. ועי' בתוס' במס'

18. מרגליות הים

ז. רש"י ד"ה הלכות כו' ואם ראתה ג' ימים רצופים
הוא זיבה לקרבן ולטבילת מים חיים. ע' בהגהות הגרש"ש
שהביא דרש"י דחה זה בשבת ס"ב ב משום שזבה אינה טעונה מים
חיים (כמבואר בתוספתא מגילה פ"א ובספרי פ' תזריע) והגיה דברי

19. מרגליות הים

ד. דיני ממונות בפלוגתא רשמואל ור' אבהו. בערל"ג
כ' דקדשה בגזל לאחר יאוש בעלים מקודשת והכא דהוציאו ממנו
בדין ודיא נתיאש ולמה אינה מקודשת. וכן קשה מש"כ רש"י לק'
גבי השקאת סוטה דלר"א הוי גזל והרי מסתמא נתיאשו הבעלים.
ובס' כרם יהושע כ' דהא דפסקינן שהמקדש בגזל לאחר יאוש מקודשת
היינו משום דקיי"ל כרבה בב"ק ס"ו א דיאוש קונה אבל הכא הא
לרבא קיימינן ואיהו ס"ל בב"ק ס"ו א דיאוש אינו קונה. וע' בתוס'
שם ד"ה רבא ובבאור הגר"א אהע"ז ר"ס כ"ה. אולם בקדושין ג"ב
רע"ב אמר רבא לית דחש להא דרש"י דאמר סתם גזילה יאוש
בעלים הוי משמע היכא שנתיאשו בוודאי מקודשת וכ"כ המ"מ בהל'
אשות פ"ה ה"ו. אלא דבעינן דוקא שידע שנתיאשו הבעלים והכא
הרי לא נודע שנתיאשו שאולי ידעו דשנים שדנו אין דיניהם דין.

א. עיון יעקב (על עין יעקב) סנהדרין פרק י - אלו הן הנחנקין דף פו עמוד ב אות קכב

ושלשה בתי דינים שם היו. כי בכל דבר צריך אזהרה והתראה ג' פעמים וכן אין נעשה מועד עד שהעידו ג' פעמים
בו וכן להזמין לדין מזמינו שני וחמישי ושני וכן מכריזין על אבידה ג' פעמים וכ"ש דיני נפשות שאין דנין אותו
עד שיעידו בו ג' פעמים כי לא דמו לשאר דיני נפשות לפי שי"ל שטועה בדעתו לפי סברת לימודו לכך
צריכין לילך עמו לג' בתי דינים ועדיין מחזיק בדעתו אז דנין אותו לזקן ממרא:

ב. שערים מצויינים בהלכה

עוד כתב בתשו' הרדב"ז (שם) דכזה"ז שישי
הלכות פסוקות וספרים, אם הגיע להוראה יכול
שפיר להורות מתוך הספרים אפילו בפחות
מארבעים שנה כו', ומעשים בכל יום
שהבחורים מורים הוראות ואין פוצה פה
ומצפצף, ומטעם זה השמיטו הרמב"ם והטור
דין זה, ולא אמרו עד ארבעים שנה אלא בזמן
התלמוד שלא היו לומדים אלא מפי סופרים
ולא מפי ספרים, ועכשיו אין תלוי בשנים אלא
שיהא חכם גדול, רק לא יורה דבר מלכו, ולא
ידמה מילתא למילתא. וכ"כ בתשו' מהרשד"ם
(חו"מ סי' א) ובלחם משנה (ת"ת פ"ה ה"ד).
אמנם בכסף משנה (שם) כתב טעם אחר למה
השמיטו הרמב"ם עי"ש. ומהא דהביא הרמ"א
(יו"ד סי' רמב סל"א) להלכה שלא יורה עד
ארבעים שנה, משמע קצת דס"ל דאפילו מתוך

הספרים אסור להורות, ואפשר דכוונתו רק
שלא יורה דבר מלכו שלא כתוב בספרים.

ג. רשימות שיעורים

ביאור מחלוקת הרמב"ם ורמב"ן אם נעשה זקן ממרא כשחולק על ב"ד הגדול בתקנות וגזירות שמדרבנן

✓ ונראה לכאור עור את סברת הרמב"ם דס"ל שאף אם חולק זקן על איסורי דרבנן חל חיוב זקן ממרא, דהחילוק בין דינים דרבנן לדינים דאורייתא הוא רק בנוגע לחובת הגברא, דהחיוב דרמי על קרקפתא דגברא לקיים דינים דרבנן אינו אלא חיוב מדרבנן, משא"כ בדינים דאורייתא החיוב הוי מדאורייתא. אך בנוגע לחפצא של תורה אף דינים דרבנן הויין חפצא של תורה מדאורייתא בשוה לדינים מדאורייתא. דפשיטא דהלומד מס' מגילה או מס' עירובין דמיירי בדינים דרבנן הריהו מקיים מצות תלמוד תורה מדאורייתא, דאף דינים שהם דרבנן מהווים חפצא של תורה מדאורייתא (585). וכל החילוק בין דינים דרבנן לדינים דאורייתא הוא רק בנוגע לחובת הגברא. ולפי"ז מבואר דיש במצות דרבנן ב' גדרים: א) חובת גברא מדרבנן, ב) אף דינים דרבנן

ד. קונטרס דברי סופרים - סימן א

יא) ודעת הרמב"ן בהשגותיו לס' המצות שורש דאינו נעשה זקן ממרא על של דבריהן כלל וז"ל אני אומר שאם קדש אדם בחמץ משש שעות ולמעלה ובא אחר וקדשה קידושין גמורין והורה הזקן שהיא מותרת לראשון ואסורה לשני ולכל אדם והם הורו שהיא אשת השני, אעפ"י שהתיר דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת ממש כיון שאין מחלקותו אלא מחמת דבר של דבריהן אינו נעשה זקן ממרא דלא קרינן ביה על פי התורה עכ"ל:

יב) ויסוד מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן דדעת הרמב"ם דקראי דועשית ככל אשר יורוך ולא תסור קאי גם איסורין של דבריהן וממילא חייב עליהן זקן ממרא דקראי דלעיל ודזקן ממרא בחד פרשתא כתיבי [ח"ל הרמב"ן ונתחייב עוד לפי זאת השיטה [שיטת הרמב"ם] לאמר שנעשה זקן ממרא על הגזירות והתקנות לפי שכל העובר על לא תסור אם הורה בזדון נעשה זקן ממרא וחייב מיתה שנאמר והאיש אשר יעשה בזדון וכו' עכ"ל] ומד דינא להו, ואף דבעינן דבר שיש בו כרת וחמץ של דבריהן אין בו כרת ס"ל להרמב"ם דלא בעינן כרת אלא דבר שיש בו כרת דלא הכרת גורם אלא האיסור שיש בו כרת וכיון דגם חמץ של דבריהן איסורו משום חמץ לשיטת הרמב"ם וחמץ הוא איסור שיש בו כרת סגי בהכי: ...

יד) ונראה מדברי הרמב"ן שחולק על הרמב"ם בשני דברים א) דקראי דועשית ככל אשר יורוך ולא תסור דלדעת הרמב"ם קאי קראי גם אמצות ואיסורין דרבנן ומשו"ה מתחייב זקן ממרא עליהן והרמב"ן סובר דלא קאי קרא דולא תסור רק על תורה שבע"פ שהיא דאורייתא ולא על של דבריהן כלל ואין זקן ממרא חייב על של דבריהן הא חדא ועוד, ב) דנראה מדברי הרמב"ן ממה שהוכיח מדמצינו שדבריהן קלין יותר מדאורייתא

שלדבריו אין בדבריהן שום דאורייתא כלל דאם נאמר שהרמב"ן לא חלק על הרמב"ם רק לענין קרא דלא תסור אבל גם הוא מודה שנצטווין מן התורה לשמוע לדברי חכמים מקרא או מסברא או מהלכה למשה מסיני א"כ הקושיות שהקשה על הרמב"ם מפני מה דבריהן קלין משל תורה נאמר לו ולטעמיה ג"כ יקשה זאת הקושיא בעצמה ומה נ"מ בזה אם נצטווין לשמוע לדברי חכמים מקרא דלא תסור או מקרא אחרינא או מהלכה למשה מסיני דגם בהללמ"ס אזלינן בספיקו לחומר כמו שהביא שם הרמב"ן בעצמו מפ"ק דקידושין לענין ספק ערלה אלא ע"כ צ"ל לכאורה לדעת הרמב"ן שלא נצטווין כלל מן התורה לשמוע לדברי חכמים:

ה. שו"ת חתם סופר או"ח סי' ר"ח

תי' הראשונים דעל תורה שבכתב הקדימו נעשה לנשמע אבל על תורה שבע"פ כפה ההר ועל זה קאי המודעא ונ"ל כי זה מרומז במ"ש במתן תורה כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע ובפ' ואתחנן אמרו למרע"ה ושמענו ועשינו ... ואמנם שיהי' מסורי' ביד חכמים לא אבו לקבל עליהם דברי חכמים מבלי שיהיהרו ויפקקו על תקנתם אולי לא ישרו בעיניהם ע"כ אמרו למרע"ה ושמענו ואח"כ עשינו ומ"מ הקב"ה כפה אותם ... אע"ג שבעיניהם לא יפה עשה מרדכי שהי' [מתגרה] בהמן ראו אח"כ כי משמיא הסכימו על ידו גדולו' נפלאות עשה הקב"ה על ידו אז הבינו כי אין להרהר אחר דברי חכמים ... הדר קבלוהו ונאמר קימו וקבלו כמו נעשה ואח"כ נשמע כן קימו ואח"כ קבלו לשון שמיעה וקבלה והאזנה: